

Linguarum Silva

Tom 3

NR 3249

Linguarum Silva

Tom 3

Zmienność –
stałość –
różnorodność w dawnej
i współczesnej polszczyźnie

pod redakcją Barbary Mitrengi

Redaktor serii: Językoznawstwo Polonistyczne
BOŻENA WITOSZ

Recenzenci

MAREK CYBULSKI
ALINA KĘPIŃSKA
EWA MALINOWSKA
TOMASZ MIKA

Publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego przyznanych w ramach dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych i zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich, w wewnętrznym trybie konkursowym w 2013 roku.

Projekt został zrealizowany w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego

Spis treści

Od redakcji	9
-----------------------	---

Zmienność – stałość – różnorodność w dawnej polszczyźnie

KRZYSZTOF WAŚKOWSKI: Synkretyczna perspektywa oglądu danych w badaniach historii słownictwa. Rozważania na przykładzie leksyki animalistycznej	15
DAGMARA BAŁABANIAK: O użyciu wyrażen przysłówkowych w pozycji intensyfikatora – problemy interpretacji	29
ANNA SZCZEPANEK: Wspólnordzenne wyrażenie funkcyjne i czasownik – rozwój <i>niech</i> na przestrzeni wieków	41
ZUZANNA KRÓTKI: Polskie leksemy o rdzeniu <i>-próżn-</i>	55
ANNA ZIEMBIŃSKA: Analiza rozwoju semantycznego leksemów <i>płytki</i> i <i>miałki</i>	77

Zmienność – stałość – różnorodność we współczesnej polszczyźnie

KAROLINA LISZYK-KUBINA: Określenia temporalne oznaczające fazę akcji (na tle innych wykładników fazowości)	101
EWELENA TYC: Językowe wyznaczniki stereotypu płci w dowcipach o małżeństwie	117
MARTA IWAŃSKA: Profilowanie pojęcia <i>rodzina</i> w serialu <i>M jak miłość</i>	127
NATALIA MOĆKO: Sposoby wyrażania niezadowolonia przez inter-nautów	137
AGNIESZKA FILIPKOWSKA: Mowa śląska w Internecie	151

Varia

KINGA KNAPIK: Arytmetyka w języku (po lekturze książki Agnieszki Słobody <i>Liczebnik w grupie nominalnej średniowiecznej polszczyzny. Semantyka i składnia</i>)	163
MAŁGORZATA BOGUSZ-IMIOŁEK: Sprawozdanie z konferencji <i>Rodzina w badaniach teolingwistycznych</i> , Katowice, 8 maja 2013	171
KAMILA KUROS-KOWALSKA: Sprawozdanie z Międzynarodowego Seminarium Naukowego pt. <i>Child Language Seminar 2013</i> , Manchester, Wielka Brytania, 24-25 czerwca 2013	175
KAMILA KUROS-KOWALSKA: Sprawozdanie z I Międzynarodowego Seminarium Naukowego <i>Dwujęzyczność, wielojęzyczność i wielokulturowość – szanse i zagrożenia na drodze do porozumienia</i> , Katowice, 9 października 2013	179
AURELIA MALICKA: Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Logopedycznej <i>Zakłócenia dźwięków mowy w różnych zaburzeniach. Diagnoza i terapia logopedyczna</i> , Katowice, 25 października 2013	183
JOANNA PRZYKLENK: Sprawozdanie z konferencji naukowej <i>Gatunki mowy i ich ewolucja. Gatunek a granice</i> , Katowice, 14-15 listopada 2013	189
MAGDALENA MIKRUT-MAJERANEK: Omówienie projektu <i>Profilaktyczny Program Zdrowego Głosu Jak mówić, żeby nie zaniemówić</i>	197
Noty o Autorach	201

Table of Contents

From the Editors	9
----------------------------	---

Variability – Constancy – Diversity in the Old Polish Language

KRZYSZTOF WAŚKOWSKI: A Syncretic Perspective on Data Overview in the Studies on the History of Vocabulary. Deliberations Based on Animalistic Lexis	15
DAGMARA BAŁABANIAK: About the Use of Adverbial Phrases in the Intensifier Position – Interpretative Problems	29
ANNA SZCZEPANEK: A Common Stem Functional Phrase and a Verb – The Evolution of <i>niech</i> Throughout the Centuries	41
ZUZANNA KRÓTKI: Polish Lexemes with <i>-próżn-</i> Stem	55
ANNA ZIEMBIŃSKA: An Analysis of the Semantic Development of <i> płytki</i> and <i> miałki</i> Lexemes	77

Variability – Constancy – Diversity in the Contemporary Polish Language

KAROLINA LISZYK-KUBINA: The Temporal Concepts Determining a Phase of Action (Against Other Phase Indexes)	101
EWELENA TYC: The Linguistic Determinants of Gender Stereotypes in Jokes about Marriage	117
MARTA IWAŃSKA: Shaping the Concept of a <i>Family</i> in the <i>M jak miłość</i> Television Series	127
NATALIA MOĆKO: Ways of Expressing Discontent by the Internet Users	137
AGNIESZKA FILIPKOWSKA: Silesian Speech on the Internet	151

Varia

KINGA KNAPIK: Arithmetics in Language (After Reading a Book of Agnieszka Słoboda <i>A Numeral in the Nominal Group of the Medieval Polish Language. Semantics and Syntax</i>)	163
MAŁGORZATA BOGUSZ-IMIOŁEK: A Report on the <i>Family in Theolinguistic Research Conference</i> in Katowice, 8 th of May 2013	171
KAMILA KUROS-KOWALSKA: A Report on the International Scholarly Seminar entitled <i>Child Language Seminar 2013</i> , Manchester, Great Britain, 24–25 th of June 2013	175
KAMILA KUROS-KOWALSKA: A Report on the 1 st International Scholarly Seminar: <i>Bilingualism, Multilingualism and Multiculturalism – Chances and Dangers in the Way to Understanding</i> , Katowice, 9 th of October 2013	179
AURELIA MALICKA: A Report on the Polish National Logopaedic Conference: <i>Distortions of Speech Sounds in Various Disorders. Diagnosis and Speech Therapy</i> , Katowice, 25 th of October 2013	183
JOANNA PRZYKLENK: A Report on the Scholarly Conference entitled <i>Speech Genres and Their Evolution. Genre and its Limits</i> , Katowice, 14–15 th of November 2013	189
MAGDALENA MIKRUT-MAJERANEK: A Discussion about the Project of Healthy Voice Preventive Program: <i>How to Speak in order not to Become Speechless</i>	197
Notes on the Authors	201

Od redakcji

„Linguarum Silva” jest rocznikiem naukowym ukazującym się od 2012 roku pod patronatem Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W pierwszych dwóch tomach, zatytułowanych *Opozycja – przeciwieństwo – kontrast w języku i w tekście* (2012) oraz *Słowo – znaczenie – relacja w języku i w tekście* (2013), opublikowanych zostało łącznie 21 tekstów naukowych, których autorami są doktoranci i doktorzy śląskiej *Alma Mater* oraz młodzi badacze reprezentujący inne polskie uczelnie. „Linguarum Silva” jest publikacją, w której zamieszczane są także recenzje i omówienia książek, przede wszystkim językoznawczych nowości wydawniczych, oraz sprawozdania z ważnych konferencji, uroczystości i wydarzeń związanych z działalnością Instytutu Języka Polskiego, a także innych jednostek Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego. Dotychczas opublikowane tomy potwierdzają różnorodność zainteresowań, naukowych inspiracji oraz realizowanych kierunków badawczych młodego pokolenia lingwistów w Polsce.

Niniejszy tom, zatytułowany *Zmienność – stałość – różnorodność w dawnej i współczesnej polszczyźnie*, składa się z trzech części: *Zmienność – stałość – różnorodność w dawnej polszczyźnie*, *Zmienność – stałość – różnorodność we współczesnej polszczyźnie* oraz *Varia*. Wszystkie opublikowane w nim opracowania naukowe, choć różnią się tematyką, materiałem badawczym i sposobem jego opracowania, a także przyjętą metodologią, odnoszą się do zaproponowanych w tytule tomu pojęć zmienności, stałości i różnorodności w języku. W artykułach mowa m.in. o zmianie statusu i funkcji leksemów, o zmianach semantycznych wybranych wyrazów, przeobrażeniach dotyczących pojęcia rodziny, ewolucji języka dowcipów o małżeństwie czy zmianie w postrzeganiu mowy śląskiej. Autorzy w swych tekstach zwracają również uwagę na to, co stałe – na przykład wyrazy i znaczenia długo funkcjonujące w polszczyźnie, utrwalone w społeczeństwie stereotypy związane z płcią, tradycyjne rozumienie pojęcia rodziny, zakorzoną w Polakach tendencją do narzekania. W wielu miejscach tomu mowa także

o różnorodności, w tym m.in. o możliwościach wykorzystania odmiennych perspektyw oglądu i różnych narzędzi badawczych w pracach historycznojęzykowych, przyczynach zróżnicowania semantycznego wybranych leksemów, różnorodnych określeniach czasowych informujących o fazie akcji, bogactwie środków słownych i słowno-obrazkowych służących wyrażaniu niezadowolenia przez Polaków czy o różnych formach „życia” mowy Górnoszlązaków w Internecie.

Pierwszą część tomu otwiera artykuł Krzysztofa Waškowskiego będący refleksją metodologiczną dotyczącą synkretycznej analizy dawnego materiału leksykalnego. Autor uzasadnia, że różne perspektywy oglądu słownictwa wieków przeszłych, a także zastosowanie narzędzi badawczych wywodzących się z odmiennych szkół semantycznych i leksykologicznych oraz wykorzystanie pozalingwistycznych źródeł historycznych jest korzystne w badaniach z zakresu diachronicznej leksykologii. Wywód naukowy potwierdza przykładami należącymi do słownictwa animalistycznego (np. *zwierzętokrzew* v. *zwierzokrzew*, *ryba*, *morskie ciele*).

W kolejnych dwóch artykułach – Dagmary Bałabaniak oraz Anny Szczepanek – podjęto tematykę tzw. wyrażen funkcyjnych w ujęciu diachronicznym. Dagmara Bałabaniak omawia problem wyróżniania intensyfikatorów w dawnych tekstach i odróżniania ich od przysłówków. Zwraca również uwagę na proces kształtowania się intensyfikatorów, które wywodzą się historycznie od przysłówków. Materiał językowy, stanowiący ilustrację poczynionych przez badaczkę obserwacji, obejmuje wyraz *okrutnie* i jego kontekstowe ekwiwalenty. Natomiast przedmiotem zainteresowania Anny Szczepanek jest jednostka funkcyjna *niech*. Pytania badawcze, jakie stawia i na które odpowiada Autorka, dotyczą pochodzenia i statusu *niech* w polszczyźnie na przestrzeni wieków, a także ustalenia, co spowodowało, że *niech* przyjęło obecny kształt i funkcję oraz od kiedy *niech* w obecnym kształcie i funkcji istnieje w polszczyźnie. Służą one też odtworzeniu etymologii analizowanej jednostki.

Pozostałe dwa artykuły w tej części tomu poświęcone są historycznojęzykowej analizie wybranych leksemów. Zuzanna Krótki bada polskie leksemy o rdzeniu *-próżn-*, natomiast Anna Ziemińska – leksemy *płytki* i *miałki*. Pierwsza z wymienionych Auterek nie tylko szczegółowo omawia zaprezentowany materiał badawczy (liczący 57 jednostek), zwracając uwagę m.in. na charakter polisemiczny i kształtowanie się znaczeń metaforycznych analizowanych leksemów, lecz także przedstawia go w postaci gniazda słowotwórczego i grafów wzorowanych na wykresach Šaumjana i Sobolevej. Druga z Auterek podejmuje próbę opisu ewolucji semantycznej notowanego w polszczyźnie od 1556 roku przymiotnika *płytki* oraz funkcjonującego do drugiej połowy XIX wieku w znaczeniu ‘niegłęboki’ przymiotnika *miałki*. Śledzi losy wymienionych leksemów w języku polskim

na przestrzeni wieków, omawia zmiany znaczeniowe tych leksemów, ich łączliwość i zmiany w zakresie użycia.

Druga część tomu zawiera pięć artykułów podejmujących różnorodne zagadnienia najnowszej polszczyzny. Analizie różnych określeń czasowych wnoszących informację o fazie akcji poświęcone jest opracowanie Karoliny Lisczyk-Kubiny. Szczególną uwagę skupia Autorka na wybranych określeniach nieczasownikowych (*początkowo, na początek, na początku, z początku, na koniec, na końcu, w końcu, dalej, jeszcze i w dalszym ciągu*) – ich łączliwości, kontekstach użycia i wynikającej z nich polisemii analizowanych określeń.

Kolejny artykuł – autorstwa Eweliny Tyc – traktuje o językowych wyznacznikach płci w dowcipach o polskim małżeństwie. Na podstawie analizy wybranych dowcipów Autorka omawia wpływ utrwalonych w społeczeństwie stereotypów kulturowych na językowy obraz obu płci, szczególnie uwzględniając środki językowe podkreślające różnice między kobietą i mężczyzną. Zwraca także uwagę na zmiany, jakie dokonały się w języku dowcipów o tematyce małżeńskiej w ostatnim trzydziestolecium.

Profilowaniu pojęcia rodziny i jej alternatywnych form w popularnym serialu *M jak miłość* poświęcony jest artykuł Marty Iwańskiej. Na podstawie wybranych odcinków z lat 2001 i 2013 Autorka opisuje zmiany w rozumieniu pojęcia rodziny na przestrzeni blisko trzynastu lat emisji serialu, odnotowuje także pojawienie się w telesadze nowych form życia małżeńsko-rodzinne (monoparentalność, *single life*, rodziny zrekonstruowane).

W tej części tomu znalazły się również dwa artykuły, dla których źródłem materiału badawczego jest stosunkowo nowe medium – Internet. W pierwszym z nich – autorstwa Natalii Moćko – poruszono zagadnienie różnorodnych sposobów wyrażania niezadowolenia przez użytkowników forów internetowych oraz internautów korzystających z serwisu Demotywatory.pl. Autorka wymienia, poświadcza przykładami i charakteryzuje zarówno słowne, jak i słowno-obrazkowe przejawy narzekania Polaków w Internecie. Artykuł stanowi próbę wyjaśnienia przyczyn, dlaczego w ogóle internauci wyrażają niezadowolenie w cyberprzestrzeni. Ostatnie z opublikowanych w niniejszym tomie opracowań, autorstwa Agnieszki Filipkowskiej, dotyczy mowy Górnoślązaków i różnorodnych sposobów jej funkcjonowania w Internecie. Autorka pisze o przejawach rewitalizacji mowy śląskiej wśród autochtonów o różnym wykształceniu, statusie ekonomicznym i kulturowym, czego dowodem są liczne strony internetowe poświęcone tej tematyce. Agnieszka Filipkowska analizuje głównie strony i portale internetowe (w tym także angielskojęzyczne), na których znajdują się m.in. informacje o mowie Górnoślązaków, alfabecie czy *Elementorzu S'loonskim*. Autorka popiera rozważania przykładami tekstów pisanych oraz memami.

Na trzecią część tomu (*Varia*) składają się: recenzja książki Agnieszki Słobody pod tytułem *Liczebnik w grupie nominalnej średniowiecznej polszczyzny. Semantyka i składnia* (2012), trzy sprawozdania z konferencji naukowych i z jednego seminarium naukowego zorganizowanych w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w 2013 roku oraz sprawozdanie z zagranicznego seminarium naukowego, którego uczestniczką była doktorantka tegoż Instytutu. Tom wieńczy omówienie projektu Profilaktyczny Program Zdrowego Głosu *Jak mówić, żeby nie zaniemówić* realizowanego w Katedrze Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego przy współudziale Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich śląskiej uczelni.

Artykuły z trzeciego tomu „Linguarum Silva” opiniowali do druku: prof. dr hab. Marek Cybulski (Uniwersytet Łódzki), dr hab. prof. UW Alina Kępińska (Uniwersytet Warszawski), prof. dr hab. Ewa Malinowska (Uniwersytet Opolski) oraz dr hab. prof. UAM Tomasz Mika (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Za wszystkie cenne uwagi i wszelkie sugestie, które pomogły Autorom nadać ostateczny kształt publikowanym tekstom, chciałabym wyrazić serdeczne podziękowania.

Barbara Mitrenga

Noty o Autorach

KRZYSZTOF WAŚKOWSKI, dr, zawodowo związany z Instytutem Humanistycznym Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Targu. Członek Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego i Polskiego Towarzystwa Językoznawczego. Zainteresowania naukowe: historia języka polskiego, głównie leksykologia, semantyka, frazeologia oraz stylistyka historyczna.
E-mail: waskowski.krzysztof@gmail.com.

DAGMARA BAŁABANIAK, dr, adiunkt w Instytucie Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego. Zainteresowania naukowe: semantyka, metodologia, filozofia języka.
E-mail: dbalabaniak@uni.opole.pl.

ANNA SZCZEPANEK, mgr, doktorantka w Zakładzie Leksykologii i Semantyki w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwentka Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Zainteresowania naukowe: gramatyka, historia języka polskiego, nauczanie języka polskiego obcokrajowców.
E-mail: anna.szczepanek@o2.pl.

ZUZANNA KRÓTKI, dr, członkini Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Zainteresowania naukowe: historia języka polskiego ze szczególnym uwzględnieniem semantyki historycznej, frazeologii i etymologii.
E-mail: zuzanna_krotki@interia.pl.

ANNA ZIEMBIŃSKA, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe: historia języka polskiego, semantyka historyczna, frazeologia.
E-mail: anna_ziembinska@wp.pl.

KAROLINA LISZYK-KUBINA, dr, adiunkt w Zakładzie Lingwistyki Tekstu i Dyskursu w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, członkini Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (oddział w Katowicach). W latach 2009–2012 uczestniczyła w pracach nad *Wielkim słownikiem języka pol-*

skiego PAN. Zainteresowania naukowe: gramatyka współczesnego języka polskiego, semantyka, leksykografia.

E-mail: karolina.lisczyk@wp.pl.

EWELINA TYC, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwentka filologii polskiej i politologii. Zainteresowania naukowe: lingwistyka płci, język polityki, public relations.

E-mail: etyc@us.edu.pl.

MARTA IWAŃSKA, mgr, polonistka, doktorantka studiów językoznawczych Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Zainteresowania naukowe: język mediów, semantyka, socjolingwistyka, frazeologia.

E-mail: iwanska.m@gmail.com.

NATALIA MOĆKO, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, logopeda. Zainteresowania naukowe: akwizycja języka w aspekcie socjolingwistycznym, zwłaszcza w kontekście języka dzieci i młodzieży.

E-mail: natalia.mocko@gmail.com.

AGNIESZKA FILIPKOWSKA, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwentka filologii germańskiej na Uniwersytecie Opolskim o specjalności tłumacz. Zainteresowania naukowe: akwizycja języka niemieckiego w kontekście uwarunkowań regionalnych i społecznych, gwara śląska, język Internetu.

E-mail: a.filipkowska@interia.pl.

KINGA KNAPIK, dr, asystent w Zakładzie Leksykologii i Semantyki Uniwersytetu Śląskiego, członkini Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (oddział w Katowicach). Zainteresowania naukowe: semantyka historyczna, etymologia i leksykologia.

E-mail: kingaknapik@interia.pl.

MAŁGORZATA BOGUSZ-IMIOŁEK, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego, członkini Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (oddział w Katowicach). Zainteresowania naukowe: genologia, stylistyka, teolingwistyka.

E-mail: malgorzataboguszdg@gmail.com.

KAMILA KUROS-KOWALSKA, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, logopeda, członkini Polskiego Towarzystwa Logopedycznego, Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (oddział w Katowicach). Zainteresowania naukowe: bilingwizm, akwizycja języka, psycholingwistyka.

E-mail: kkuros@us.edu.pl.

AURELIA MALICKA, mgr, doktorantka w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, neurologopeda. Zainteresowania naukowe: logopedia, językowy obraz świata dzieci z rozszczepem kręgosłupa i wodogłowiem.
E-mail: aurelia.stasiak@gmail.com.

JOANNA PRZYKLENK, dr, adiunkt w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego. Autorka monografii *Staropolska kronika jako gatunek mowy* (Katowice 2009). Zainteresowania naukowe: historia języka ze szczególnym uwzględnieniem metod badawczych tekstologii i genologii lingwistycznej, stylistyka i semantyka historyczna.
E-mail: joanna.przyklenk@us.edu.pl.

MAGDALENA MIKRUT-MAJERANEK, mgr, doktorantka w Instytucie Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwentka kulturoznawstwa oraz historii. Zainteresowania naukowe: komunikacja międzykulturowa, multimedialna i społeczna, wirtualne wspólnoty, nowe media, współczesny teatr tańca.
E-mail: mikrutmagdalena@gmail.com.

Redaktor
Barbara Jagoda

Projektant okładki i stron działowych
Paulina Dubiel

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Łamanie
Marek Zagniński

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISSN 2300-0023
(wersja drukowana)
ISSN 2391-4300
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 120 + 50. Ark. druk. 12,75.
Ark. wyd. 14,5. Papier offset. kl. III, 90 g
Cena 22 zł (+ VAT)
Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław